

Concept Accountantsverslag 2018

Gemeente Ridderkerk

28 juni 2019

STRIKT VERTROUWELIJK

Aan de leden van de gemeenteraad
van de gemeente Ridderkerk
Postbus 271
3980 AG RIDDERKERK

Onderwerp

Accountantsverslag 2018

Datum

28 juni 2019

Ons kenmerk

2018.048445/LT

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2018 van de gemeente Ridderkerk aan. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2018 van de gemeente Ridderkerk.

De jaarrekening 2018 van de gemeente Ridderkerk geeft een goedkeurend beeld

De jaarrekening 2018 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Ridderkerk. Wij zijn voornemens bij deze jaarrekening een goedkeurende controleverklaring te verstrekken voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

Wij bespreken onze bevindingen met de Commissie Samen Wonen

Wij bespreken deze rapportage graag tijdens de bijeenkomst met de Commissies Samen Leven en Samen Wonen op 4 juli 2019, en zullen dan ook uw eventuele vragen beantwoorden. Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de wethouder financiën.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. R.M.J. van Vugt RA

c.c. college van burgemeester en wethouders

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting controle 2018	3
Inleiding	5
De financiële positie van uw gemeente	7
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	11
Interne beheersing	19
Overige aangelegenheden	20
Bijlagen	21

Bestuurlijke samenvatting controle 2018

Conclusies jaarrekeningcontrole 2018

Getrouwheid en rechtmatigheid

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de gemeente Ridderkerk voorzien van een controleverklaring met een goedkeurend oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid. De gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 1.496.000 respectievelijk € 4.488.000.

[Controleverklaring 2018](#)

Grondexploitaties

Wij hebben het proces beoordeeld waarlangs het management de schattingen maakt met betrekking tot de grondexploitaties en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij hebben ten aanzien van de grondexploitaties geen inhoudelijke afwijkingen geconstateerd.

[Grondexploitaties](#)

Naast uw grondexploitaties in eigen beheer neemt u ook deel in de gemeenschappelijke regeling Nieuw-Reijerwaard. De GR Nieuw-Reijerwaard kenmerkt zich door hoge nog te realiseren opbrengsten en kosten. Waarbij het verwacht voordelig resultaat beperkt is met € 343.000 ten opzichte van € 154 miljoen nog te maken kosten en € 295 miljoen nog te realiseren opbrengsten. Mede hierdoor was en blijft het risicoprofiel van de gemeenschappelijke regeling Nieuw-Reijerwaard hoog. Voor de accountantscontrole van de jaarrekening 2018 is Deloitte vanaf 29 oktober 2018 niet meer de accountant van deze gemeenschappelijke regeling. Vanwege het hoge risicoprofiel voor uw gemeente en het feit dat u voor 33% deelneemt in deze verbonden partij hebben wij overeenkomstig de regelgeving audit instructies naar de nieuwe accountant verstuurd en op 14 juni 2019 een review op het dossier van deze accountant uitgevoerd.

Naar aanleiding van de jaarrekening 2018 van de gemeenschappelijke regeling Nieuw-Reijerwaard is de conclusie dat het risicoprofiel hoog blijft en dat de ruimte om tegenvallers bij de verkopen en kosten beperkt is. De verkoopprijs en planning moet worden gerealiseerd om de grondexploitatie kostendekkend te kunnen afsluiten. Overigens zijn recent in 2019 de eerste reserveringen gesloten tegen de ingerekende verkoopprijs van de grond. Er is feitelijk nog één optimalisatie-mogelijkheid aanwezig in de vorm van het niet realiseren van de derde ontsluiting. Indien besloten wordt deze derde ontsluiting wel te realiseren zullen tegenvallers vrijwel direct leiden tot een verwachte tekort op deze grondexploitatie. Deze voorziening zult u dan voor uw aandeel eveneens moeten treffen in uw gemeentelijke jaarrekening.

Financiële positie

Het weerstandsvermogen bedraagt € 29,6 miljoen. Dit is hoger dan het door uw gemeente gekwantificeerde risico ad € 5,6 miljoen. Het weerstandsvermogen van de gemeente is ultimo 2018 gestegen ten opzichte van ultimo 2017.

[Vermogenspositie van uw gemeente](#)

Interne beheersing	Als onderdeel van de interim-controle 2018 hebben wij de opzet en het bestaan van de processen bij de GR BAR-organisatie getoetst. De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze managementletter d.d. 25 januari 2019 gericht aan de BAR-organisatie.	Aandachtspunten voor de interne beheersing
Begrotings-rechtmaticheid	De jaarrekening 2018 bevat geen rechtmatigheidsfouten ten aanzien van begrotingsrechtmaticheid die mee tellen in ons oordeel.	Begrotings-rechtmaticheid
Sociaal domein	<p>De kosten van de regionale jeugdzorg bestaan uit de geraamde bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Jeugdzorg Rijnmond en een aanvullende bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling als gevolg van het voorlopige nadelig resultaat over 2018. De aanvullende bijdrage 2018 is in de jaarrekening verwerkt.</p> <p>De gemeente heeft voor een bedrag van € 81.200 aan lokale bestedingen voor jeugdzorg geen productieverantwoordingen met controleverklaringen ontvangen. Hierdoor is er geen controle-informatie verkregen over de prestatielevering van deze bestedingen in het kader van de jeugdzorg. Wij hebben het bedrag van € 81.200 meegenomen als onzekerheid in ons oordeel over de getrouwheid en de rechtmaticheid.</p>	Sociaal domein

Inleiding

Eerst gaan wij in op de hoofdpunten van de controle 2018

Wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2018

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2018 van de gemeente Ridderkerk uitgevoerd, en verstrekken een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid bij deze jaarrekening.

Verloop van het proces

De jaarrekeningcontrole 2018 is in overeenstemming met het auditplan 2018 en de planning uitgevoerd.

De conceptjaarstukken en de onderbouwing van de cijfers en toelichtingen waren bij de start van de controle van voldoende kwaliteit voor het kunnen uitvoeren van de controle. Met betrekking tot de onderlinge uitwisseling van sterke en kwetsbare aspecten van de drie jaarrekeningen van de gemeenten, kan nog een verdere kwaliteits- en efficiencyslag worden gerealiseerd. Ook de onderlinge afstemming tussen vakafdelingen en ondersteunende afdelingen binnen de BAR-organisatie kan verder worden versterkt. Om de kwaliteit en tijdigheid van de aanlevering te garanderen is het aan te bevelen de processen ten aanzien van de jaarrekening beter te borgen in de organisatie.

Geen niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2018 geconstateerd.

Geen niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op de WNT.

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging van 25 oktober 2018 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2018. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- Het controleprotocol voor de accountantscontrole op de jaarrekeningen 2015 tot en met 2019 van de gemeente Ridderkerk, vastgesteld door de gemeenteraad op 10 december 2015.
- Het toetsingskader 2019 van 8 maart 2019.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle.

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2018 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening:

- Voor fouten is de tolerantie 1% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: € 1.496.000.
- Voor onzekerheden is de tolerantie 3% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: € 4.488.000.

De rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden bedraagt € 50.000.

Wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2018.

Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2018 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significant verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2018.

Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving.

Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Wij zijn onafhankelijk van gemeente Ridderkerk

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en de gemeente Ridderkerk, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

De financiële positie van uw gemeente

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een samenvatting van de ontwikkelingen in het vermogen en het resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is ten opzichte van 2017 marginaal afgenomen

In het BBV, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen in principe geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten 2018 bedraagt € 0,049 miljoen nadelig. Per saldo is tussentijds € 4,592 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2018 € 4,543 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten.

Eigen vermogen (* € 1 miljoen)	2018	2017	2016	2015
Eigen vermogen per 1 januari	58,5	58,2	60,0	59,9
Tussentijdse resultaatbestemming	4,6	3,5	-/- 3,6	2,0
Gerealiseerd resultaat	4,5	3,8	1,8	2,1
Totaal ('saldo van baten en lasten')	-/- 0,1	0,3	-/- 1,8	0,1
Eigen vermogen per 31 december	58,4	58,5	58,2	60,0

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2018 38,8% van het balanstotaal (2017 40,0% van het balanstotaal).

Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat.

Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende.

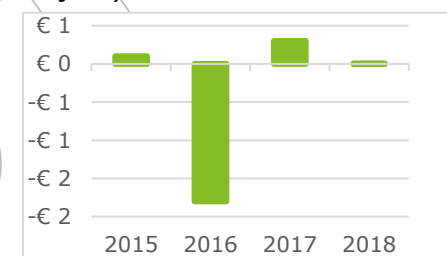
Exploitatieresultaat (in € 1.000)

Totale baten	140.607	
Totale lasten	140.657	
Gerealiseerde saldo van baten en lasten		-/- 50
Bij: onttrekkingen aan reserves	13.565	
Af: stortingen in reserves	8.973	
Saldo mutaties reserves		4.592
Gerealiseerd resultaat		4.542

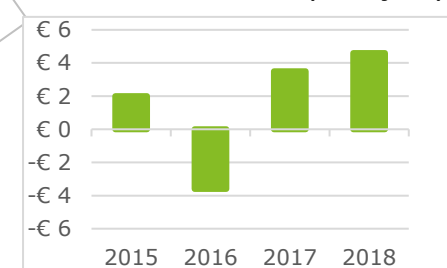
De exploitatie over 2018 laat een nadelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 0,1 miljoen zien ten opzichte van een begroot nadelig saldo (na wijziging) van € 6,9 miljoen. Dit is een voordeel van € 6,8 miljoen. In het jaarverslag is de analyse opgenomen, waarin op hoofdlijnen een verklaring wordt gegeven voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

Voor een gedetailleerd inzicht van de afwijkingen en de verklarende toelichting hierop verwijzen wij u naar de toelichting van de programma's.

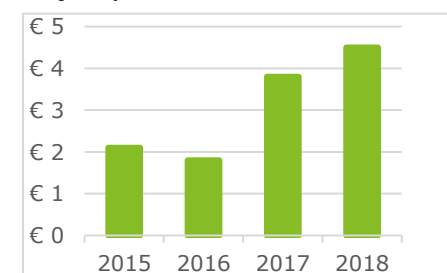
Saldo van baten en lasten (in miljoen)

Mutaties in reserves (in miljoen)

Gerealiseerd resultaat (in miljoen)

Het weerstandsvermogen is gestegen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit (voor de samenstelling verwijzen wij naar de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in het jaarverslag 2018) bedraagt € 29,6 miljoen (2017: € 29,7 miljoen). De weerstandscapaciteit is hiermee nagenoeg gelijk gebleven. De benodigde weerstandscapaciteit is door uw gemeente berekend aan de hand van een risico inschatting.

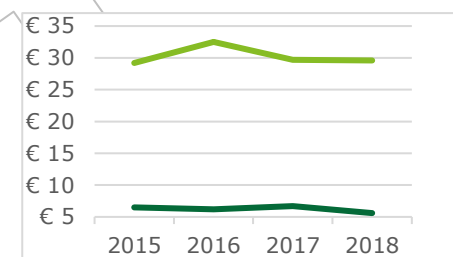
De risico's in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in het jaarverslag zijn gekwantificeerd met behulp van een inschatting van de mogelijke financiële impact en de kans dat een risico zich voordoet.

De benodigde weerstandscapaciteit is door de gemeente berekend op € 5,6 miljoen (2017: € 6,7 miljoen).

De daling van de benodigde weerstandscapaciteit leidt ertoe dat de ratio van het weerstandsvermogen ultimo 2018 naar 5,3 is gestegen (2017: 4,4).

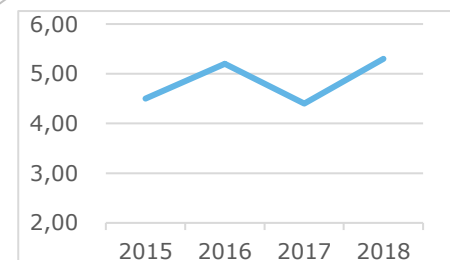
Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandsvorming verwijzen wij u naar de paragraaf Weerstandsvorming en risicobeheersing in het jaarverslag 2018.

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

Beschikbaar **Benodigd**

Ratio weerstandscapaciteit

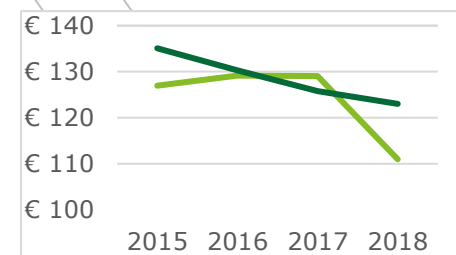
De financieringspositie van de gemeente Ridderkerk toont een overschot

Uit de financiële structuur per jaareinde, zoals hiernaast is gevisualiseerd, is op te maken dat de op lange termijn benodigde financiering is afgenomen. Daarnaast is de beschikbare financiering op lange termijn gedaald. Wij verwijzen u voor nadere informatie naar de paragraaf Financiering in het jaarverslag 2018.

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing, zoals opgenomen in het jaarverslag 2018, wordt een weergave van een aantal belangrijke financiële kengetallen verstrekt, zoals de solvabiliteitsratio, de schuldratio (vreemd vermogen) en de netto schuldquote.

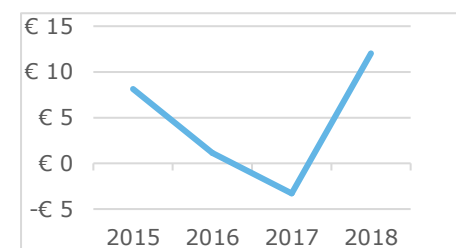
Financiering op lange termijn (in € 1.000)	2018	2017	2016	2015
Stand van de reserves	53.892	54.609	56.327	57.881
Gerealiseerd resultaat	4.543	3.876	1.800	2.105
Voorzieningen	15.456	15.351	15.950	14.591
Schulden op lange termijn	49.131	51.942	56.227	60.514
Beschikbaar op lange termijn	123.022	125.778	130.304	135.091
Vaste activa	94.820	92.994	94.510	99.036
Voorraden	16.176	36.072	34.655	27.923
Vastgelegd op lange termijn	110.996	129.066	129.165	126.959
Financieringspositie	12.026	-/- 3.288	1.139	8.132

Financieringsstructuur (in miljoen)

Vastgelegd Beschikbaar

Financieringspositie (in miljoen)

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Dit hoofdstuk bevat onze bevindingen die, volgens ons professionele oordeel, van belang zijn om te rapporteren

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn in de jaarrekening 2018 uiteengezet.

Wij concluderen dat de door de gemeente gehanteerde grondslagen aanvaardbaar zijn.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2018 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2018 (programmaverantwoording en de verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2018 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten en de SiSa-bijlage).

In het onderdeel "programmaverantwoording" van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over de vragen: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt, en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (o.a. over weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag.

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit

te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen.

Als onderdeel van dit vereiste, hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van het college in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden. Deze verklaringen dienen te omvatten:
 - De belangrijkste risico's met betrekking tot het beleid van de gemeente;
 - Een beschrijving van het ontwerp van de beheersing van interne risico's en interne-controlesystemen, en een rapportage ten aanzien van de werking van de beheersing van interne risico's en interne-controlesystemen tijdens het boekjaar;
 - Een beschrijving van eventuele belangrijke wijzigingen en eventuele belangrijke verbeteringen die staan gepland, inclusief een bevestiging dat deze zijn besproken met de gemeenteraad.

Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd.

Het jaarverslag en de jaarrekening zijn goed met elkaar verenigbaar.

De grondexploitaties zijn geactualiseerd

Een van uw grootste balansposten (10,8% van het balanstotaal) zijn de grondexploitaties

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten in relatie tot de huidige marktvrage in de gemeente?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

Voor het te ontwikkelen bedrijventerrein (Cornelisland) kunnen soortgelijke vragen worden gesteld: Is er een marktbehoefte voor de bedrijfskavels die de gemeente Ridderkerk aanbiedt? En wat is een marktconforme grondprijs?

De 3 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijgingen en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen; met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is de historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

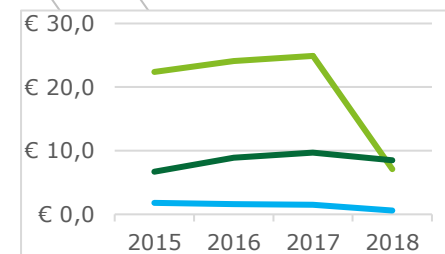
Wij hebben voor deze aspecten het proces beoordeeld waarlangs het management schattingsposten ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet om ons een afzonderlijk oordeel te vormen over de grondexploitaties. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

De grondexploitaties zijn door u voor de jaarrekening 2018 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd), en waar nodig zijn door u de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd.

Wij hebben op grond van de door ons verrichte werkzaamheden vastgesteld dat uw gemeente:

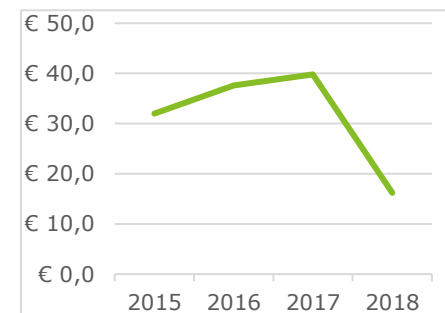
- Beschikt over actuele ramingen van de nog te realiseren baten en lasten.

Belangrijkste grondexploitaties (boekwaarde exclusief de voorziening in miljoen)

Cornelisland
Het Zand
Lagendijk

Totaal grondexploitaties (boekwaarde exclusief de voorziening in miljoen)

- Externe deskundigheid heeft ingeschakeld ter onderbouwing van:
 - Gehanteerde uitgangspunten betreffende het programma en de planning in de grondexploitatie.
 - Geraamde grondprijzen en grondopbrengsten.
- Het niveau van de nog te maken plan- en civiele kosten op een deugdelijke wijze heeft bepaald.

Zoals blijkt uit de figuren hiernaast, nemen de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten af en wordt een netto-overschot van in totaal € 8,5 miljoen verwacht (2017: € 14,9 miljoen). Dit verschil wordt grotendeels verklaard door de tussentijdse winstname van € 5,0 miljoen in dit jaar. Deze (verwachte) uitkomsten zijn in belangrijke mate afhankelijk van de uitgangspunten voor de planning (fasering) en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode).

Tussentijdse winstnemingen

In maart 2016 heeft de commissie BBV de Notitie grondexploitaties gepubliceerd. Hierin is opgenomen dat voor winstneming de 'percentage of completion methode' moet worden toegepast. Hierbij geldt dat, indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, tussentijdse winst moet worden genomen. Voor toepassing van de POC-methode is het van belang dat het resultaat betrouwbaar kan worden geschat, en moet sprake zijn van verkochte gronden en gerealiseerde kosten.

Uw gemeente heeft in 2018 voor € 5,0 miljoen tussentijdse winsten genomen.

Grote projecten

Naast uw grondexploitaties in eigen beheer neemt u ook deel in de gemeenschappelijke regeling Nieuw-Reijerwaard. Voor de accountantscontrole van de jaarrekening 2018 is Deloitte vanaf 29 oktober 2018 niet meer de accountant van deze gemeenschappelijke regeling. Op 14 juni 2019 hebben wij overeenkomstig de regelgeving een review

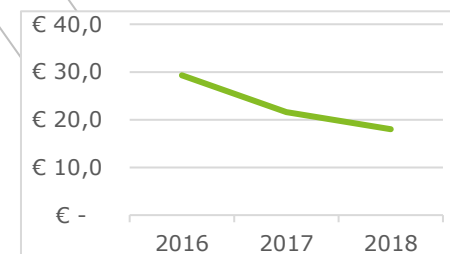
uitgevoerd bij de accountant van de GR Nieuw-Reijerwaard. Hieronder hebben wij onze bevindingen opgenomen:

De GR Nieuw-Reijerwaard kenmerkt zich door hoge nog te realiseren opbrengsten en kosten. Waarbij het verwacht voordelig resultaat beperkt is.

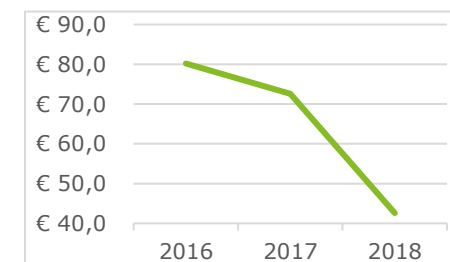
Nog te maken kosten	€ 154 miljoen
Nog te realiseren opbrengsten	€ 295 miljoen
Verwacht resultaat (eindwaarde)	€ 343.000

Het risicoprofiel van de gemeenschappelijke regeling Nieuw-Reijerwaard is en blijft hoog. Vanwege het hoge risicoprofiel voor uw gemeente en het feit dat u voor 33% deelneemt in deze verbonden partij hebben wij overeenkomstig de regelgeving audit instructies naar de nieuwe accountant verstuurd en op 14 juni 2019 een review op het dossier van deze accountant uitgevoerd. Bij deze review was eveneens de controller van gemeenschappelijke regeling aanwezig. Ten aanzien van de grondexploitatie zijn de geraamde opbrengsten voor 2018 niet volledig gerealiseerd en doorgeschoven. In de meest actuele grondexploitatie zijn de nog te maken kosten naar boven bijgesteld, om deze hogere kosten te dekken is het resterende nog niet gebruikte deel van de pionierskorting als dekking ingezet. Om toekomstige tegenvallers in de verkopen, planning en kosten te kunnen dekken is feitelijk nog één optimalisatiemogelijkheid aanwezig in de vorm van het niet aanleggen van de 3e ontsluiting. Wanneer het besluit om de 3e ontsluiting wel te realiseren wordt genomen heeft dit als effect dat elke tegenvaller in kosten of opbrengsten gecompenseerd moet worden of zal leiden tot een verwacht nadelig exploitatieresultaat waarvoor een voorziening moet worden getroffen. Indien een voorziening wordt gevormd zult u in uw gemeentelijke jaarrekening voor het aandeel in gemeenschappelijke regeling Nieuw-Reijerwaard een voorziening moeten treffen. Overigens zijn recent in 2019 de eerste reserveringen gesloten tegen de ingerekende verkoopprijs voor de gronden.

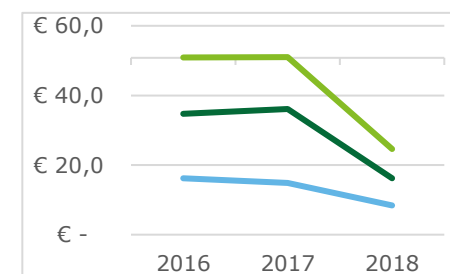
Nog te maken kosten (in miljoen)

Te realiseren opbrengsten (in miljoen)

Resultaat (in miljoen)

Resultaat nog te maken kosten en opbrengsten
Balanswaarde
Resultaat

Sociaal domein

Het domein 'maatschappij' heeft sinds de start van de BAR-organisatie grote ontwikkelingen doorgemaakt. Mede door al deze ontwikkelingen signaleren wij dat het stroomlijnen van de bedrijfsvoering nog niet optimaal is ingeregeld. Als voorbeelden noemen wij:

- De controle op rechtmatige verstrekking is nog niet intern in uw organisatie gewaarborgd.
- De analyse op overlopende posten loopt nog niet synchroon met het jaarrekeningproces, maar wordt pas later uitgevoerd.

Jeugdzorg

De kosten van de regionale jeugdzorg bestaan uit de geraamde bijdrage 2018 aan de gemeenschappelijke regeling Jeugdzorg Rijnmond en een aanvullende bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling als gevolg van het voorlopige nadelig resultaat over 2018. Deze laatste post is eveneens verwerkt in uw jaarrekening 2018.

Daarnaast heeft u een kleine post van lokale uitgaven aan jeugdzorg. Wij hebben hiervan de productieverantwoordingen beoordeeld. Van een aantal aanbieders kleiner dan € 50.000 heeft u volgens uw eigen beleid geen gecontroleerde productieverantwoording ontvangen of er zijn controleverklaringen met beperking afgegeven. Dit betreffen in totaal 12 aanbieders met een totaalbedrag van € 81.200 dat wij aanmerken als een onzekerheid in onze controle (2017: € 132.000).

Persoonsgebonden budgetten

De werkelijke uitputting van de persoonsgebonden budgetten voor Wmo en jeugdzorg bedraagt volgens de SVB € 1.185.000. Vanaf 2018 heeft u vastgelegd welke werkzaamheden u heeft uitgevoerd en welke steekproeven zijn genomen om de rechtmatigheid van de bestedingen van uw PGB-cliënt zelf vast te stellen. Wij vinden het controlespoor voldoende om de onzekerheden die op basis van de verklaring van de SVB achterblijven te mitigeren.

Productieverantwoordingen Wmo

De gemeente heeft van de zorgleveranciers controleverklaringen ontvangen bij de productieverantwoordingen. De ontvangen verantwoordingen zijn door uw gemeente geanalyseerd. Zeven leveranciers hebben u over 2018 (nog) geen verantwoording voorzien van controleverklaring verstrekt. Dit betreffen alle aanbieders die een productieverantwoording hebben van kleiner dan € 50.000. Die volgens uw eigen beleid geen controle verklaring hoeven te verstrekken. Wij hebben deze zeven aanbieders als onzeker aangemerkt. Dit betreft een totaalbedrag van € 57.800 (2017: 150.600). Gezien de beperkte omvang nemen wij deze niet mee in ons oordeel.

Begrotingsoverschrijdingen zijn toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2018, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2018 van de Commissie BBV. Het overschrijden van de begroting is altijd onrechtmatig, maar hoeft niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma.

De overschrijdingen zijn in te delen in categorieën zoals genoemd in de Kadernota Rechtmatigheid 2018 (paragraaf 4.2.3). Deze zijn in de hier opgenomen tabel ook door ons vermeld.

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van deze overschrijding naar de analyse begrotingsrechtmatigheid, zoals opgenomen in de 'Analyse afwijkingen begroting na wijziging en realisatie' van de jaarrekening 2018.

Hiermee legt uw gemeente verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2018.

Begrotingsoverschrijdingen

*Programma I
Bestuur en
(overheids)participatie*
(totaal € 84.900)

De overschrijding is voornamelijk veroorzaakt door een hogere storting van wethouderspensionen. Door een latere correctie op de rekenrente die is voorgeschreven door het rijk. Dit kon niet mee in de laatste begrotingswijziging en telt niet mee voor ons oordeel.
Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.

*Programma V
Onderwijs*
(totaal € 1.700.700)

Op het totaal van de lasten van programma 5 'Onderwijs' is een nadeel van € 1.700.700 ontstaan. Dit heeft voor 1.444.200 betrekking op de overgenomen lening van OZHW hierover is de raad geïnformeerd en telt niet mee in het oordeel. Aanvullend is er voor € 250.000 hogere uitgaven Leerlingenvervoer hier staat 2 ton hogere opbrengsten tegen over. Het restant is kleiner dan de rapporteringsgrens en is niet nader geanalyseerd.

Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.

De geconstateerde lastenoverschrijdingen zijn formeel altijd onrechtmatig.

De overschrijdingen tellen op basis van de door de raad vastgestelde criteria niet mee in het accountantsoordeel.

Programma VII
Jeugd(hulp)
(totaal € 348.300)

Op het totaal van de lasten van programma 7 'Jeugd(hulp)' is een nadeel van € 348.300 ontstaan. Betreft open einde regeling en telt derhalve niet mee in het rechtmatigheidsoordeel.

Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.

De geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt hebben – gezien de oorzaak en de toelichting – geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot rechtmatigheid van Europees aanbesteden

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole en vanwege de uitkomsten bij de GR BAR-organisatie is onderzoek gedaan naar de naleving van de Europese aanbestedingsregels. Tijdens het onderzoek is gebruikgemaakt van de door de organisatie uitgevoerde interne-controlewerkzaamheden en zijn aanvullende waarnemingen verricht. Samen met uw organisatie zijn de belangrijkste leveranciers onderzocht op de rechtmatigheid van de uitgaven in boekjaar 2018.

Tijdens de controlewerkzaamheden zijn opdrachtverstrekkingen aangetroffen die op basis van de aard en omvang Europees aanbesteed hadden moeten worden, maar waarbij dat niet is gebeurd. Er is in deze gevallen sprake van een rechtmatigheidsfout die meeweegt in ons oordeel bij de jaarrekening 2018.

Er is één opdrachtverstrekkingen aangemerkt als onrechtmatig; de omvang van de uitgaven in boekjaar 2018 behorende bij deze opdrachtverstrekkingen is € 0,135 mln.

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2018 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramen zeven documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2018. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren).

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage B van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

Wij hebben geen fouten met betrekking tot de naleving van de Wet Normering topinkomens (WNT) geconstateerd

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing. Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2018 niet meer bedragen dan € 189.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan

bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

Wij hebben geen overschrijding van de grensbedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

Speerpunten van de gemeenteraad

U heeft ons gevraagd aandacht te besteden aan het proces (tijdigheid en met voldoende informatie) van belastingaangiften en met welke attitude de belastingaangifte wordt gedaan.

U doet voor verschillende belastingen aangifte te weten:

- Loonbelasting
- Omzetbelasting
- Vennootschapsbelasting.

De eerste twee belastingen zijn gemeengoed en al jaren door u toegepast. Deze aangiften worden tijdig gedaan. Doordat deze belastingen langer worden toegepast is de regelgeving uitgekristalliseerd en deze past u toe.

De vennootschapsbelasting is relatief nieuw voor gemeenten. Voor de aangiften laat u zich bijstaan door een extern adviseur.

In het proces van uw aangiften voor de vennootschapsbelasting laat u zich bijstaan door een extern adviseur. Ook de aangiften voor de vennootschapsbelastingen worden tijdig door u gedaan.

Wij hebben deze aangifte laten tegenlezen door onze VPB-specialist. Op basis van uw aangifte en de onderliggende documenten hebben wij vastgesteld dat de

uitgangspunten zoals gehanteerd in de VPB aangifte op basis van plausibele uitgangspunten zijn.

Bij onze beoordeling hebben wij de openingsbalans als gegeven beschouwd. Afwijkingen op de openingsbalans kunnen effect hebben op uw aangiften.

Ten aanzien van de attitude in uw aangifte. De gemeente neemt een standpunten in bij het doen van aangifte. Met deze standpunten doet de gemeente zichzelf niets te kort. Inherent aan nieuwe wetgeving en het hierop nemen van standpunten is dat hierin risico's zitten (de belastingdienst kan een andere zienswijze hebben), deze zijn intern bekend en benoemd. Overigens zijn deze standpunten pleitbaar.

Een andere methode dan die u kiest is om aangifte te doen volgens de standpunten van de belastingdienst en daarna gelijk bezwaar indienen tegen de aanslag. Deze methode is vanuit uw positie minder sterk richting de belastingdienst.

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving. Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptie-wetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgt met anticorruptie regels.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het

proces dat de directie daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de rekeningencommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop het deze beheerst.

In voorgaande rapportages hebben wij gerapporteerd over het bestaan van een conceptfrauderisicoanalyse en u geattendeerd op het belang van de vaststelling ervan door de verschillende gremia binnen uw gemeente alsmede een periodieke actualisatie hiervan als vast onderdeel van het interne controlesysteem. Tijdens de interim-controle 2018 hebben wij vastgesteld dat de frauderisicoanalyse middels het intern controle plan is gecommuniceerd. Wij vinden dit een positieve ontwikkeling. Wel adviseren wij u deze gemaakte frauderisicoanalyse te beoordelen en aan te vullen indien u gemeente specifieke risico's ziet.

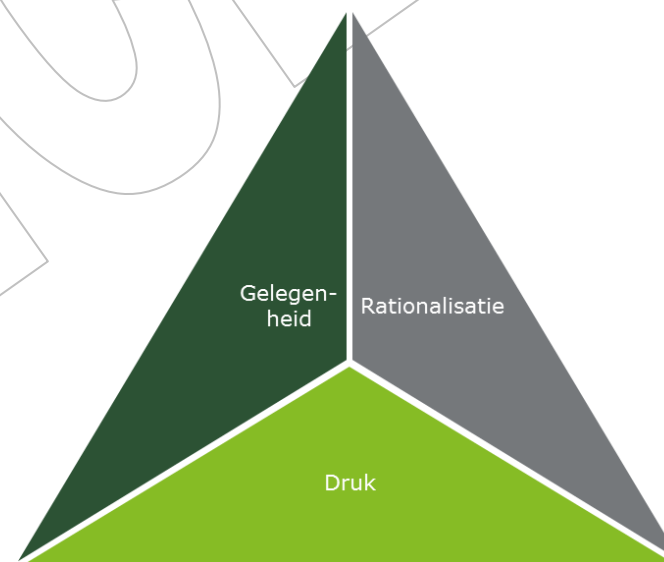
Wij constateren dat de frauderisicoanalyse op een transparante wijze is opgebouwd en jaarlijks geactualiseerd zal worden door uw gemeente. Onze conclusie is dat wij geen aanvullende frauderisico's geïdentificeerd hebben, die relevant zijn voor de accountantscontrole 2018.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne-beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude hebben ontdekt.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen 2018

Aandachtspunten in de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2018 een interim-controle uitgevoerd bij de BAR-organisatie.

Deze interim-controle is primair gericht op de opzet en het bestaan van de maatregelen van de administratieve organisatie en interne beheersing, voor zover van belang voor onze controle van de betrouwbaarheid en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze managementletter d.d. 25 januari 2019 gericht aan de BAR-organisatie.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen een dominante plaats in binnen uw organisatie voor een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking.

De IT-audit zal in komende jaren een steeds belangrijker onderdeel worden van de jaarrekeningcontrole.

Cyberrisico's

Cyber is een onlosmakelijk onderdeel geworden van onze samenleving. Dagelijks werken wij met digitale oplossingen, zowel privé als zakelijk. Door gebruik van internet, interne netwerken en bedrijfsapplicaties hebben alle organisaties, ongeacht hun omvang, te maken met aan cyber gerelateerde risico's zoals cybercrime. Als cyberrisico's zich voordoen, kunnen deze een (significante) impact hebben op de financiële systemen, de interne beheersingsmaatregelen en de jaarrekeningcontrole. Daarnaast kunnen deze leiden tot reputatie- en imagoschade voor uw organisatie.

Aangezien iedere organisatie waardevolle informatie heeft te verliezen of ernstige schade kan lijden als de IT-infrastructuur (tijdelijk) niet meer beschikbaar is, benadrukken wij het belang van een cyberrisicoanalyse als vast onderdeel van het interne controlesysteem, dat erop is gericht bedrijfsrisico's te onderkennen, het belang en de waarschijnlijkheid daarvan in te schatten en de interne beheersing daarop toe te spitsen.

Tijdens gesprekken heeft het management aangegeven zich bewust te zijn van cyberrisico's en is vastgesteld dat er diverse trajecten lopen om deze risico's te mitigeren.

Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties

Bevestigingen van het management

Wij hebben ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande de verantwoordelijkheden van het management inzake financiële verslaggeving.

Wij hebben van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Ridderkerk een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met het management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Bijlagen

Bijlage Aa – Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen boven de rapportagedrempel van € 50.000.

Aard van de controleverschillen (x € 1.000)	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	-	-
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	-	-
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	-	-
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	-	-
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	-	-
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten (begrotings- en investeringsonrechtmatigheid)	-	-
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding)	135	-
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	-	-
Overige rechtmatigheidsfouten	-	-
Totaal rechtmatigheidsfouten	135	-

In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en het normenkader 2018 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage Ab – Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle boven de rapportagedrempel van € 50.000.

Aard van de onzekerheden (x € 1.000)	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Overige onzekerheden (WMO en Jeugdzorg verantwoordingen)	81	81
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	81	81
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	-	-
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	-	-
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	-	-
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	81	

In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en het normenkader 2018 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage B – Bevindingen controle SiSa-bijlage 2018

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Onderstaand treft u deze tabel aan.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&M E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet - gemeentedeel 2018	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) - gemeentedeel 2018	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

Bijlage C – Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Ridderkerk

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)", en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Ridderkerk in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde 'onafhankelijkheidsevaluatie'), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een raad van commissarissen of audit committee, overwegen wij ook één van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om komend boekjaar teamleden bij de gemeente Ridderkerk te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Ridderkerk

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Bijlage D - Algemene Verordening Gegevensbescherming

De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

Per 24 mei 2016 is de AVG in werking getreden. De AVG is van toepassing op elke organisatie in de Europese Unie (EU) die persoonsgegevens verwerkt. Daarnaast zal de wetgeving ook gaan gelden voor organisaties die diensten en/of goederen aanbieden aan individuen in de EU, al dan niet om iets. Mocht een organisatie het gedrag van individuen monitoren, voor zover dit gedrag plaatsvindt op het grondgebied van de EU, dan zal de organisatie ook moeten voldoen aan de AVG. De AVG heeft dus een reikwijdte die verder gaat dan slechts de grenzen van de EU. Tot 25 mei 2018 hadden organisaties de tijd om hun processen op de AVG aan te passen. Daarna kan iedere natuurlijke persoon binnen de EU organisaties aanspreken op het niet-nakomen ervan. De wetgeving wil het transparant, zorgvuldig en bewust gebruik van persoonsgegevens bevorderen en de huidige wetgeving vernieuwen.

Rechten van individuen

De AVG maakt het voor individuen mogelijk om kosteloos inzicht te krijgen in de persoonsgegevens die een organisatie van dat individu verwerkt. In bepaalde gevallen is het dan mogelijk voor een individu om gegevens te wijzigen, te laten verwijderen, een verzoek in te dienen om verdere verwerking te blokkeren en zelfs om te vragen of de gegevens overgedragen kunnen worden naar een andere partij.

Wat is er gelijk gebleven

Hoewel de AVG veranderingen met zich meebrengt, zullen veel van de reeds bestaande principes gelijk blijven. Zo mogen gegevens alleen voor een specifiek doeleinde worden verwerkt, moet er een wettelijke basis bestaan voor

het gebruik van die gegevens, en mogen zij niet verder verwerkt worden indien dit niet verenigbaar is met het oorspronkelijke doel. Ook zal onder de AVG de plicht om datalekken te melden binnen 72 uur blijven bestaan.

Verwerkingsverantwoordelijkheid

Wellicht één van de grootste veranderingen is het beginsel van de verwerkingsverantwoordelijkheid. Organisaties zijn verantwoordelijk voor de naleving van alle bepalingen uit de AVG en zij moeten kunnen aantonen dat zij dit actief doen. Dit betekent dat de AVG een hoge mate van volwassenheid en documentatie verlangt. Zonder het actief documenteren van genomen maatregelen en de afwegingen die gemaakt zijn om tot die maatregelen te komen, wordt het lastig voor organisaties om aan te tonen dat zij actief bezig zijn geweest met deze wetgeving.

Additionele plichten - Gegevensbescherming door ontwerp en standaardinstellingen

Naast meer rechten voor individuen introduceert de AVG ook aanvullende plichten ten opzichte van de Wet bescherming persoonsgegevens. Zo zullen organisaties een register moeten opstellen waarin zij hun verwerkingsactiviteiten opnemen, met daarbij aanvullende informatie zoals bewaartermijnen en genomen beveiligingsmaatregelen. Daarnaast zullen alle processen ontworpen moeten worden met de bescherming van persoonsgegevens als centraal uitgangspunt, het zogenoemde 'gegevensbescherming door ontwerp' ('privacy by design').

Daarbij zullen deze processen ook nog eens standaard de voor de individu minst indringende instellingen moeten hebben, het zogenoemde 'gegevensbescherming door standaardinstellingen' ('privacy by default').

Technische en organisatorische maatregelen moeten daarom worden genomen gedurende het gehele proces van het verwerken van persoonsgegevens (art. 25 AVG).

Al deze maatregelen hebben als doel het vertrouwen van de individu in de digitale wereld te vergroten. Technische en organisatorische maatregelen moeten daarom worden genomen gedurende het gehele proces van het verwerken van persoonsgegevens (art. 25 AVG). Al deze maatregelen hebben als doel het vertrouwen van de individu in de digitale wereld te vergroten.

Risico Assessment - Gegevensbescherming effectbeoordeling

Voor iedere nieuwe gegevensverwerking dient de verantwoordelijke gegevensverwerker een impactanalyse uit te voeren indien de verwerking een hoog risico oplevert voor de bescherming van persoonsgegevens van de betrokkene. Deze impactanalyse zal uitgevoerd moeten worden met het individu als uitgangspunt en moet in ieder geval plaatsvinden indien een organisatie systematisch individuen monitort of op grootschalig niveau gevoelige gegevens verwerkt. Hierbij zal het criterium 'grootschalig' ingevuld worden aan de hand van zowel de hoeveelheid gegevens als de hoeveelheid betrokkenen.

Toezichhoudende autoriteit

Ieder EU-land zal ten minste één toezichhoudende autoriteit aanwijzen die bevoegd is om handhavend op te treden in het geval dat de AVG niet wordt nageleefd. In Nederland is dat de Autoriteit Persoonsgegevens (voorheen College Bescherming Persoonsgegevens). Deze autoriteiten hebben daarnaast ook als taak om praktische informatie te verstrekken over de AVG en om leading practices te identificeren en te verspreiden.

Mocht dit echter nodig zijn, dan hebben de hiertoe geautoriseerde toezichhouders ook de bevoegdheid om organisaties boetes op te leggen wanneer blijkt dat zij zich niet aan de AVG gehouden hebben.

Deze boetes kunnen oplopen tot maximaal € 20 miljoen of 4% van de wereldwijde omzet van het voorgaande jaar.

Lidstatelijke maatregelen

Hoewel de AVG een uniforme set regels beoogd te creëren voor alle landen in Europese Unie, zullen lidstaten in bepaalde gevallen bevoegd zijn om aanvullende regels op te stellen omtrent het beschermen van persoonsgegevens. Hoewel in grote lijnen een uniforme implementatie van de AVG mogelijk is voor multinationals, zal er daarom toch ook naar nationale bepalingen gekeken moeten worden bij het uitvoeren van een privacyprogramma.

E-Privacyverordening

Naast de AVG zal er ook een E-privacyverordening komen (die de huidige E-privacy richtlijn gaat vervangen). Die wetgeving gaat specifiek in op bescherming van persoonsgegevens bij elektronische communicatie. Deze richtlijn verplicht lidstaten om in geval van elektronische communicatie, in aanvulling op de AVG, maatregelen te definiëren rondom elektronische communicatiegegevens die als persoonsgegevens kunnen worden aangeduid. Een definitieve versie is nog niet gepubliceerd en verwacht wordt dat deze wetgeving pas gaat gelden in 2019.

Beveiliging van persoonsgegevens

Naast het zorgvuldig verzamelen van persoonsgegevens moet een organisatie persoonsgegevens ook op een juiste en passende manier organisatorisch en technisch beveiligen. Dit houdt onder andere in dat de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van gegevens geborgd wordt. Dat die gegevens niet alleen technisch beveiligd moeten worden maar ook organisatorisch, benadrukt dat het beschermen van gegevens ook offline moet gebeuren.

Functionaris voor de gegevensbescherming

De AVG dwingt af dat sommige organisaties een functionaris ten behoeve van gegevensbescherming dienen aan te stellen. Deze functie dient zich namens de organisatie onder andere bezig te houden met het toepassen en naleven van de AVG en het interne dataprivacybeleid. De verplichting om een functionaris voor de gegevensbescherming in te stellen, geldt in ieder geval voor overheidsinstellingen.

CONCEPT

Deloitte.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more about our global network of member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500® companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries and territories bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients' most complex business challenges. To learn more about how Deloitte's approximately 245,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on Facebook, LinkedIn, or Twitter.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte Network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.